

Tarnów - Ratusz z XVI w.

7. Władysław
21.02.2017
CM

**WOJEWÓDZKI URZĄD
OCHRONY ZABYTKÓW w KRAKOWIE
DELEGATURA w TARNOWIE**

ul. Konarskiego 15
33 - 100 T a r n ó w
☎ / Fax : (0 14) 621 28 27

URZĄD GMINY RZESAWA
WPLYNĘŁO DNIA

20.02.2017

Nr

15817 Zał. *210/2*

OZT.5144.11.2017.AG

Tarnów, **15 LUT. 2017**

Urząd Gminy Rzeszawa
ul. Długa 21
32-765 Rzeszawa

Dotyczy: kapliczki z figurą Matki Bożej Różańcowej w otoczeniu 4 rzeźb świętych z 1864 r. znajdująca się na działce nr 1061/2 w Jodłówce, będącej własnością Pani Marii Bronisławy Serwatki zam. 32-765 Jodłówka 39.

W odpowiedzi na wniosek z dnia 08.02.2017 r. (data wpływu: 09.02.2017 r., l.dz. 311), **ze stanowiska konserwatorskiego, dopuszcza się do realizacji przesłany do tut. Urzędu program prac pt.: "Kamienna kapliczka z rzeźbą Matki Bożej Różańcowej w otoczeniu 4 rzeźb świętych"** opracowany 06.02.2017 r. w Tarnowie przez mgr Pana Pawła Dziurawca, z uwzględnieniem rozszerzeń w postępowaniu konserwatorskim:

- przed odczyszczeniem centralnej figury Matki Bożej oraz trzonu z rzeźbami, w miejscach zachowanych warstw malarskich przeprowadzić szczegółowe badania na obecność pierwotnej polichromii, a następnie zwołać komisję konserwatorską w celu omówienia wyników badań chemicznych i ustalenia dalszego postępowania konserwatorskiego;

- metalowy daszek zamontować na zasadzie zacisku wokół podstawy rzeźby a nie w otworach gzymsu;

Z uwagi na zabytkową wartość przedmiotowego obiektu, prace konserwatorskie przy kapliczce może przeprowadzić jedynie dyplomowany konserwator dzieł sztuki specjalizujący się w konserwacji kamienia, w oparciu o w.w zatwierdzony program. Ponadto transfer kapliczki powinien nadzorować kierownik prac budowlanych z odpowiednimi uprawnieniami.

Przedmiotowa kapliczka nie jest wpisana do rejestru zabytków dlatego na w.w prace nie jest wymagane pozwolenie konserwatorskie. Niniejsza opinia zostaje wydana z uwagi na fakt, że kapliczka została ujęta w gminnej ewidencji zabytków.

**Z up. Małopolskiego Wojewódzkiego
Konserwatora Zabytków w Krakowie**

KIEROWNIK DELEGATURY W TARNOWIE
mgr Andrzej Cetera

Otrzymują:

1. Adresat + 2 egz. programu
2. A/a + 1 egz. programu

Do wiadomości:

1. P. Maria Bronisława Serwatka

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

**Kamienna Kapliczka
z rzeźbą Matki Bożej Różańcowej
w otoczeniu 4 rzeźb świętych**

w JODŁÓWCE

gm. Rzeszawa, pow. bocheński, woj. małopolskie
po południowej stronie drogi gminnej,
na posesji Marii Bronisławy Serwatka
32-765 Jodłówka 39
Dz. Nr 1061/2

Inwestor: :

UZGODNIŁO ZE STANOWISKA
KONSERWATORSKIEGO 15 LUT 2017
Z up. Małopolskiego Wojewódzkiego
Konservators Zabytków w Krakowie
KIEROWNIA DELEGATURY W TARNOWIE
mgr Andrzej Cetera

**Urząd Gminy Rzeszawa
ul. Długa 21**

32-765 Rzeszawa
tel. 14 685 81 00 / 14 685 86 00
fax. 14 68 58 600 w. 36
e-mail: gmina@rzeszawa.pl
www.rzeszawa.pl

Autor opracowania :

mgr PAWEŁ DZIURAWIEC
KONSERWATOR DZIEL SZTUKI
Nr 3658 dypl. ASP Kraków
Nr 14507 ZPAP tel. 603-546-213

mgr Paweł Dziurawiec
konservator dzieł sztuki
33-100 Tarnów ul. Słowików 9
tel. 14 / 624-09-74 tel. kom. 603 546 213
e-mail: pdziurawiec@poczta.onet.pl
www.dziurawiec.netgaleria.pl

T A R N Ó W 2017-02-06

Dzielo konserwatorskie i dokumentacja są chronione prawem autorskim

1. DANE INWENTARYZACYJNE OBIEKTU

-rodzaj, tytuł: **FIGURA kamienna z rzeźbą Matki Bożej Różańcowej w otoczeniu 4 rzeźb świętych**

-autor: nieznany

-czas powstania: 1864r. , remontowana w 2 poł. XXw.

-miejsce przechowywania: po południowej stronie drogi gminnej na posesji Marii Bronisławy

Serwatka 32-765 **JODŁÓWKA** 39 , działka nr 1061/2

-wymiary: stopnie fundamentu – 101 x 76cm, wys. 42cm

cokół – 88 x 62cm, wys. 71cm

dolny gzyms: - 115 x 87cm, wys. 25cm

trzon – 55 x 51cm, wys. 74cm

środkowy gzyms: - 77 x 83cm, wys. 23cm

górny trzon:- 50 x 50cm, wys. 84cm

kapitel – 60 x 60cm, wys. 56cm

rzeźba Matki Bożej Różańcowej: - 165cm wys.

Wysokość całości: ok. 540cm

Rzeźby Świętych Stanisława, Wojciecha, Mikołaja, Biskupa: - 100-105cm wys.,

34x25cm ; postumenty pod rzeźbami: cokół – 51x50cm, wys. 14cm

trzon – 37x39cm, wys. 97cm

kapitel – 50x51cm, wys. 17cm

-materiał i technika wykonania: kapliczka wykuta z ciosów piaskowca istebniańskiego, drobnoziarnistego, połączenia wykonane zaprawą wapienną i zaprawą cementową; wtórny fundament pod postumentami, żeliwna balustrada, wtórne uzupełnienia cementowe, pobiałe wapienne, farby olejne.

-napisy: od frontu, na cokołowym ciosie w ramce o ściętych narożnikach napis:

„FUNDACJA.....JAN / SKRZYPEK.....PROSZĄ / PRZECHOD.....

TCHNIENIE / DO BOGA.....ENIE ANIE = / LSZKIE8”

pod rzeźbami w narożnikach podpisy: ŚW. WOJCIECH, ŚW. MIKOŁAJ,

ŚW. STANISŁAW, ŚW. nieznany biskup

pod płaskorzeźbami na bokach kapliczki: św. PAWEŁ, ŚW. FRANZISNA,

-opis inwentaryzacyjny:

Figura przydrożna w kształcie wielokondygnacyjnej, słupowej kapliczki z kamienną rzeźbą Matki Bożej na szczycie oraz 4 mniejszymi rzeźbami świętych na osobnych cokółkach w narożnikach ogrodzenia. Na poszczególnych piętrach kapliczki w niszach umieszczone są rzeźby i płaskorzeźby świętych.

Cokół czworoboczny, ozdobiony górą niewielkim profilowanym walkiem, od frontu i po obu bokach wyznaczona rytą linią płaszczyzna z napisem inskrypcyjnym i datą powstania.

Na cokole umieszczone jest pierwsze piętro kapliczki. Od wyższych pięter oddzielone jest szerokim okapowym dachem, podpartym profilowanym gzymsowaniem. Nad centralnie umieszczoną niszą, gzymsowanie załamuje się i układa w łuk. W narożnikach umieszczone są czworoboczne kolumny z opaską pośrodku wysokości. Głowice i bazy kolumn proste, składają się z podwójnej listwy ustawionej uskokowo. W niszy od frontu znajduje się płaskorzeźba przedstawiająca „Upadek Pana Jezusa pod krzyżem”. Chrystus ustawiony jest prawym profilem, widoczny jest w chwili upadku, gdy traci równowagę i opadł na kolana, podpira się prawą ręką. Nie jest widoczna lewa ręka (z powodu ubytku kamienia) a w niej prawdopodobnie podtrzymywał jedno ramię krzyża, którego dłuższy koniec spoczywa mu na plecach. Ubrany jest w długą suknię z długimi rękawami i z lamówką pod szyją; przewiązany jest podwójnym sznurem. Na głowie z której na plecy spływają długie włosy umieszczona jest cierniowa korona.

Na tym samym piętrze kapliczki tylko, że z prawej jej strony umieszczona jest w niszy płaskorzeźba przedstawiająca Anioła, który w prawej ręce trzyma trąbę i na niej gra fanfary. W lewej ręce trzyma zwój pergaminu. Ubrany jest w długą, fałdowaną suknię z lamówką przy dekolcie. Na tylnej ścianie niszy wyrzeźbione są skrzydła, są podkolorowane czerwoną farbą. Jest to prawdopodobnie przedstawiony Święty Michał Archanioł. Brak jest podpisu pod rzeźbą, gdyż jest ubytek kamienia .

Z lewej strony Kapliczki, w niszy, umieszczona jest płaskorzeźba przedstawiająca prawdopodobnie św. Antoniego. Jest to postać zakonnika w habicie z półokrągłym, szerokim kołnierzem, przewiązany jest sznurem, na lewej ręce trzyma postać małego Jezusa, który ma w rękach kulę, zaś święty trzyma w prawej ręce otwartą książkę. Postać pokryta jest polichromią;

habit zakonnika pomalowany jest na brązowo, sznur na biało, suknia Jezusa na biało, kula na niebiesko, książka na biało z brązową krawędzią.

Drugie piętro Kapliczki jest skomponowane tak samo jak pierwsze lecz zamiast płaskorzeźb w płytkich niszach, umieszczone są postacie świętych w pełnej rzeźbie, w głębokich niszach. Podział architektoniczny jest identyczny jak w pierwszym piętrze, proporcje są nieco inne, całość jest węższa, bardziej wysmukła. Frontowa nisza jest flankowana przez dwie okrągłe, kanelowane kolumny, które mają głowice z małych listków i wałka.

Od frontu, w głębokiej niszy, umieszczona jest pełna rzeźba przedstawiająca w klasycznym ujęciu postać św. Jana Nepomucena. Ubrany jest w strój kapłański, sutannę z guzikami (resztki czarnej farby), na wierzch nałożona jest biała komża, widoczne są końce stuły, na ramionach zarzucony jest mantolet, pod szyją koloratka a na głowie biret. W obu rękach trzyma dużych rozmiarów krzyż z wizerunkiem Chrystusa. Krzyż był malowany na żółto, pozostały resztki farby, podobnie jak na całej rzeźbie. Wnętrze niszy pomalowane jest na błękitno.

Na tym samym piętrze, po prawej stronie kapliczki, również w głębokiej niszy umieszczona jest pełna rzeźba przedstawiająca świętą w stroju zakonnym. Widoczny jest szeroki szkaplerz, oraz sznur jakim przewiązana jest w pasie. Święta ma odsłoniętą głowę, brak nakrycia, być może jest welon. W obu rękach trzyma dużych rozmiarów krzyż, bez wizerunku Chrystusa. Na całej rzeźbie są resztki brązowej polichromii, widoczne są podkreślone farbą oczy, resztki błękitnej farby w tle niszy. Pod rzeźbą znajduje się podpis: S. FRANZISKA, prawdopodobnie jest to św. Franciszka Rzymianka (1384-1440)¹

Po przeciwnej stronie, na tym samym piętrze kapliczki, również w głębokiej niszy, umieszczona jest pełna rzeźba przedstawiająca św. Floriana w klasycznym ujęciu, gdy trzymanym w prawej ręce cebrzykiem, gasi pożar na małym jak makieta kościele z wieżą. W lewej ręce trzyma sztandar. Ubrany jest w stylizowany mundur rzymskiego legionisty. Na głowie (czerwony) hełm z pióropuszem, na piersiach pancerz, pas z bardzo dużą kwadratową klamrą podwieszony jest ukośnie przebiegającą przez pierś taśmą. Pas i taśma pomalowane są na brązowo. Święty ma plisowaną spódnicę i płaszcz spięty pod szyją małą kwadratową klamrą. Na nogach czarne buty z brązowymi ochraniaczami na goleniach. Rzeźba była polichromowana i zachowały się resztki farby. Zastosowano 4-5 kolorów. Na czerwono pomalowano: hełm, gałkę na sztandarze; na brązowo: pas, klamry, ochraniacze na goleniach, cebrzyk, okienka w makiecie kościoła, podszewka sztandaru, płaszcz świętego widoczny między jego nogami

¹ W ikonografii św. Franciszka przedstawiana jest w czarnej sukni i białym welonie, towarzyszy jej anioł. Na niektórych obrazach jej atrybutem jest osioł - symbol pracowitości, wytrwałości, cierpliwości, zdrowego rozsądku - oraz otwarta księga.

pomalowano na kolor seledynowy. Tło niszy pomalowane jest na błękitno. Większość kolorów jest wypłowiała, widoczny jest podkład z pobiałą wapiennej.

Trzecie piętro kapliczki posiada tylko jedną głęboką niszę od frontu, ograniczoną po bokach spiralnymi kolumnkami. Nisza nakryta jest zagiętym, wąskim, profilowanym gzymsem z pseudo kroksztynami. We wnętrzu pomalowanej na różowo niszy umieszczona jest pełna rzeźba świętej w stroju zakonnym, prawdopodobnie jest to św. Kinga.² Na głowie czarny welon, habit z szerokim „koronkowym” kołnierzem. Na lewym przedramieniu przewieszony fragment płaszcza. Ręce złożone jak do modlitwy. Resztki farby zachowały się na twarzy, welonie, na kołnierzu oraz przebija się z pod pobiał wapiennych błękitny kolor na płaszczu.

Po prawej stronie kapliczki znajduje się płytka nisza ograniczona po bokach spiralnymi kolumnkami, nad którą znajdują się dwie rozetki. W niszy umieszczona jest bardzo zatarta postać przedstawiająca św. Pawła Apostoła.³ W prawej ręce trzyma długi miecz, w lewej książkę. Twarz jest zatarta, słabo są też czytelne fałdy sukni, brak jest podkolorowania.

Po lewej stronie kapliczki w identycznej niszy znajduje się postać nieznanej świętej. Jest bardzo zniszczona, widoczny jest tylko zarys i wielkość głowy oraz ułożenie wzdłuż tułowia prawej ręki. Pozostałe fragmenty są całkowicie rozmyte, skryte pod skorupą z zaprawy cementowej. Całość jest bielona, jedyny kolor jaki jest widoczny to blade czerwona plama na lewym ramieniu oraz podmalowanie na zielono jednej z rozetek nad niszą.

Nad trzecim piętrzem kapliczki znajduje się bardzo szeroki gzymś, właściwie cokół pod rzeźbę Matki Bożej Różańcowej.

Główna rzeźba Kapliczki to postać Matki Bożej Różańcowej. Wykonana z jednego ciosu kamienia, bardzo zwarta bryła Maryi z małym Dzieciątkiem Jezus na lewym ramieniu. Od całej bryły odstaje jedynie głowa Dzieciątka, pozostałe partie są w formie głębszego lub płytszego reliefu. Rzeźba ma cechy ludowego prymitywizmu, posiada dużo dysproporcji anatomicznych. Maryja o kwadratowej twarzy, ze schematycznie zaznaczonymi oczami i ustami, prostym wąskim nosem, ma zarzucony na głowę welon. Jej szeroka szyja łączy się z szerokimi ramionami. Prawa ręka, bardzo wąska i mała, zgięta w łokciu ułożona jest z przodu tułowia. Podtrzymuje w niej długi różaniec zakończony dużym krzyżykiem. Lewą ręką, całkowicie ukrytą w fałdach sukni, widoczna tylko dłoń, podtrzymuje postać bardzo małego Jezusa.

Postać samego Jezusa wykonana jest w dużych dysproporcjach anatomicznych. Bardzo mała głowa i duża pozostała część ciała sugerują postać dorosłej osoby a nie dziecka. Jezus

² Według miejscowej ludności jest to przedstawienie św. Kingi.

³ Taki podpis, słabo czytelny, znajduje się pod rzeźbą.

trzyma w lewej ręce kulę – świat oraz mały różaniec zaś w prawej ręce trzyma koniec długiego różańca, który podtrzymuje Matka Boża. Ubrany jest w długą sukienkę, widać gołe stopy, ma bardzo bujną czuprynę.

Matka Boża Bocheńska z ok. 1637 r.

Dolna część rzeźby Matki Bożej to proste, rurkowane fałdy sukni z pod których widoczne są bosc palce obu stóp. Jedynym urozmaicheniem w układzie fałdów jest poziome, podwójne, rurkowane zakończenie fałdów płaszcza od frontu.

Ozdobny kołnierz sukni Matki Bożej, wykonany jako wachlarzowy układ kostek, sugeruje, że rzeźbiarz wzorował się na obrazie Matki Bożej Bocheńskiej, która jest lokalną interpretacją obrazu Matki Bożej Częstochowskiej. Tylko tam występuje takie wykończenie sukni.

W narożnikach ogrodzenia kapliczki na wysokich postumentach z profilowanymi nakrywkami umieszczone są postacie 4 świętych biskupów. Wszystkie rzeźby i postumenty nie były polichromowane.

Od przodu z lewej strony stoi nieznany biskup (zatarty podpis i brak atrybutów). Ubrany jest w strój kapłański z mitrą i kapą na ramionach. Błogosławi małą, nie proporcjonalną ręką, jakby przyklejoną do ramienia. Druga ręka ustawiona jest poziomo na wysokości pasa. Ma długą prostą brodę i kręcone w loki włosy. Na jego postumencie od frontu znajduje się zatarta postać nieznanego świętego, widoczny jest tylko zarys głowy i ramion.

Od przodu z prawej strony stoi postać św. Wojciecha. Ubrany jest w strój mnicha, w długiej powłóczystej sukni i płaszczu z dużymi fałdami. Na głowie ma niską mitrę, w lewej ręce trzyma wiosło zwrócone na dół piórem, w prawej otwartą księgę. Ma bardzo szlachetną, wąską twarz, z długą brodą, małymi wąsami, prostym, długim nosem. Na jego postumencie od frontu znajduje się zatarta postać świętego, prawdopodobnie św. Andrzeja, gdyż widoczne są zarysy jego charakterystycznego krzyża, który trzyma przed sobą.

Od tyłu kapliczki z lewej strony stoi rzeźba przedstawiająca św. Stanisława BM. Święty posiada podpis na podstawie oraz atrybut w postaci małej postaci Piotra, który w półpostaci wychyla się z podstawy i wyciąga do świętego rękę. Przyobleczony jest w prześcieradła, ma długą brodę. Sam święty Stanisław ubrany jest w strój kapłański z mitrą i kapą na ramionach. Spod kapy widać komżę i końce stuły. Święty błogosławi małą, nie proporcjonalną ręką, jakby

przyklejoną do ramienia. Druga ręka ustawiona jest poziomo na wysokości pasa. Ma długą prostą brodę i kręcone w loki włosy. Na jego postumencie od frontu, znajduje się wykonana w płaskorzeźbie postać św. Sebastiana. Przedstawiony jest w płaskiej niszy o zwieńczeniu zamkniętym w ośli grzbiet, młody mężczyzna w opasce na biodrach, który jest przywiązany do drzewa. W jego ciele wbite są 4 strzały.

Od tyłu kapliczki, na drugim postumencie, tym po prawej stronie, stoi postać św. Mikołaja. Święty również posiada podpis na podstawie oraz dwa atrybut. Jednym z nich są trzy (złote) kule na książce, którymi obdarował ubogie panny, gdy nie miały posagu; trzyma je w prawej ręce. Drugim atrybutem są trzy niewielkie postacie, umieszczone w koszu lub łodzi, tuż przy nogach świętego. Symbolizują oni uratowanych marynarzy lub trzech żołnierzy, których święty ocalił od kary śmierci. Ubrany jest w strój kapłański, ale bez stuły, z wysoką mitrą, kapą i precyzyjnie kanelowaną w małe fałdy komżę obszytą dołem koronką. Święty ma bardzo małe, nie proporcjonalne dłonie, które wychylają się z pod kapy. Fałdy sutanny również są rzeźbione schematycznie. Na jego postumencie od frontu, wykonana w płytkim reliefie jest postać prawdopodobnie św. Katarzyny ze Sieny (?) gdyż przedstawiona święta klęczy, ubrana jest w strój mnicha, nad głową ma wieniec (koronę cierniową?) a przed nią znajduje się krzyż. Jaka to jest święta będzie można określić po dokładnym oczyszczeniu postumentu, być może jest podpis.

Wokół kapliczki znajduje się żeliwne ogrodzenie wykonane w formie płotku z sztachetami zakończonymi grotami, a między nimi są gotyckie ostre łuki. Prześla pomalowane są miniową farbą antykorozyjną na czerwono.

Nad główną rzeźbą kapliczki, figurą Matki Bożej Różańcowej znajduje się metalowy wygięty daszek podparty 5 wspornikami. Narożne słupki posiadają odgięte w dół wąsy, krawędź blaszanego daszku wycięta jest w półkoliste, ażurowe frędzle. Na szczycie daszku znajduje się wysoki, ażurowy krzyż, wykonany z podwójnego płaskownika, z poszerzeniami na zakończeniach ramion. Środkiem znajduje się rozeta i promienie.

Program ikonograficzny kapliczki jest bardzo szeroki i sposób prezentacji sugeruje powstawanie kapliczki w co najmniej 2 etapach. W pierwszej kolejności powstała część centralna, następnie dobudowano postacie 4 świętych. Kapliczka mogła też powstać od początku w takim układzie, gdyż styl rzeźbiarza jest jednakowy dla całości. Nie mniej koszt postawienia takiej kapliczki był ogromny i rzadko spotykany, świadczył o dużym majątku właściciela lub o dużej jego determinacji.

W okolicy Tarnowa znany jest mi tylko jeszcze jeden przykład takiej podobnej kapliczki, o tak dużej ilości figur zgromadzonych w jednym miejscu. Jest to kapliczka przy drodze między Ryglicami a Tuchowem w Bistuszowej.

Źródło:

<https://www.panoramio.com/photo/106667433>

Mirek Sajdak

2. STAN ZACHOWANIA OBIEKTU

Kapliczka jest w bardzo złym stanie. Szczególnie zniszczone są postacie 4 świętych biskupów i ich postumenty oraz dolne partie centralnej kapliczki. Widoczne są liczne pęknięcia, rozwarstwienia, osypywanie się powierzchni kamienia, drobne ubytki. Postać św. Stanisława i św. Mikołaja jest w kilku miejscach pęknięta z góry na dół. Nieczytelne są postacie świętych z przodu kapliczki na cokołach oraz jeden święty z lewej strony. Bardzo zniszczone są też postacie świętych w najwyższym piętrze kapliczki. Tam też z trudnością udało się odczytać postać św. Pawła, zaś po drugiej stronie jest całkowicie nie czytelna postać świętej. Zniszczona jest też scena Upadku Chrystusa w czasie niesienia krzyża oraz napis inskrypcyjny.

Za wszystkie te zniszczenia odpowiada woda i sole jakie ze sobą niesie. Sama woda zamarzając powoduje mikropęknięcia, które z czasem się powiększają. Taki sam mechanizm niszczenia kamienia jest w wyniku krystalizacji soli jakie z wodą gruntową przenikają w pory kamienia. W zimie zamarzająca woda niszczy kamień a w lecie gdy woda odparowuje z kamienia sole go rozkruszają. Niszczące działanie ma też temperatura, gdyż materiały nagrzewając się rozszerzają się a gdy stygną kurczą. Szczególnie jest to widoczne w okresie wczesno wiosennym, gdy w południe jest temperatura dodatnia a nocą mróz.

Drugą przyczyną zniszczeń kamienia jest uszczelnianie powierzchni kamienia materiałami uniemożliwiającymi odparowanie wody. Są to farby olejne jakimi kapliczka była i jest pomalowana oraz twarda zaprawa cementowa, którą uzupełniano ubytki. Zaprawa łączyła się tylko z powierzchniową warstwą kamienia, ale uniemożliwiała odparowanie wody w większym obszarze. Tam pod skorupą następowała dezintegracja piaskowca, skorupa pękała a spod niej osypywała się jeszcze większa partia kamienia niż był założony kit cementowy. Ten proces jest dobrze widoczny wokół rzeźby św. Antoniego oraz na płaskorzeźbie nieznanej świętej w 3 piętrze kapliczki z lewej strony. Zaprawa cementowa w swym składzie również wnosi w strukturę kamienia szkodliwe sole.

Pomalowanie kapliczki farbami olejnymi niekorzystnie wpłynęło na stan zachowania kamienia. Farba również uszczelnia powierzchnię, zatłuszcza kamień. W mniejszym stopniu ale również źle oddziałuje farba emulsyjna, winylowa lub akrylowa. Takimi farbami pomalowano kapliczkę w latach 90 XX w. To „odświeżenie” kapliczki długo nie wytrzymało, gdyż farba się złuszczyła, ale zatarło prawdziwy obraz zniszczeń kamienia na kolejne 20 lat, podczas gdy prawdziwa przyczyna zniszczeń nie została usunięta.

Cała kapliczka pozbawiona jest izolacji poziomej. Jej środkowa część jest prawdopodobnie postawiona na ceglanym fundamencie. Dopiero później wykonano betonowe wypełnienie wnętrza kapliczki i betonowy fundament pod 4 postumentami, nie robiąc nowego fundamentu pod centralną kapliczką. Postumenty te wraz z rzeźbami musiały kiedyś ulec wywróceniu, dlatego ustawiono je w ten sposób. Świadczyłoby o tym nierówne ustawienie i замуrowanie w betonie żeliwnego ogrodzenia. Ogrodzenie nie łączy się z postumentami, brak im wąsów montażowych, takich jak w przeszle od frontu. Ogrodzenie jest przechylone, nie ustawione w poziomie, (podobnie jak postumenty), mimo zabezpieczenia farbą miniową jest zardzewiałe. Rdza jest też na elementach metalowych daszku, blacha ocynkowana jest mocno skorodowana, podobnie jak krzyż.

Kwaśne deszcze, zanieczyszczenia w powietrzu, powodują powstawanie na kamieniu czarnej fałszywej patyny. Uszczelnia ona kamień, zabarwia na czarno. Najłatwiejszym sposobem odświeżenia jest jej zamalowanie farbą lub rozwodnionym cementem tzw. „mleczkiem cementowym”. Takie działania powodują jeszcze więcej zniszczeń.

Oslabiona struktura powierzchni kamienia, jego duża porowatość, zanieczyszczenia organiczne są przyczyną pojawienia się i rozrastania mikroorganizmów w postaci glonów, porostów i mchów, zwłaszcza do strony zacienionej, północnej, oraz od strony rosnącego drzewa. Postacie świętych z prawej strony całe są zazielenione od glonów i mchów. Atak mikroorganizmów jest najbardziej widoczny na poziomych gzymsach kapliczki.

3. PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

Wnioski i założenia

Uwagi wstępne

W myśl ustawy „O ochronie zabytków i opiece nad zabytkami” (Dz.U. 2014 poz .1446 z dn. 24-10-2014) obiekt jest objęty opieką prawną a wszelkie wobec niego przedsiębrane działania odbywać się mają za zezwoleniem Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Krakowie delegatura w Tarnowie.

Wszystkie prace konserwatorskie powinny być wykonywane pod kierunkiem dyplomowanego konserwatora zabytków a firma przeprowadzająca remont posiadać praktykę i zezwolenia na wykonywanie prac przy obiektach zabytkowych.

Stosowane materiały i technologie muszą spełniać wymagania techniczne, normowe, estetyczne i użytkowe, posiadać stosowne atesty, aprobaty, certyfikaty zgodne z obowiązującymi przepisami.

Działania dodatkowe wynikłe w trakcie prac konserwatorskich a nie ujęte w niniejszym programie, powinny być rozstrzygnięte w wyniku zwołania komisji konserwatorskiej po uprzednim powiadomieniu odpowiednich Urzędów Konserwatorskich.

Przed rozpoczęciem prac należy wykonać dokumentację fotograficzną stanu zachowania. Wszystkie etapy prac powinny być dokumentowane fotograficznie.

Wykonawcy powinni prowadzić dziennik prac konserwatorskich.

Stan zachowania kapliczki jest tak zły, że należy jak najszybciej przeprowadzić jej właściwą konserwację. Dlatego przewiduje się poważny remont konserwatorski wraz z pełną konserwacją techniczną i estetyczną kapliczki oraz aranżację jej otoczenia.

Prace mogą być prowadzone w dwóch etapach, gdyż kapliczka zostanie zdemontowana dla przeprowadzenia koniecznych działań konserwatorskich. W jednym etapie byłyby konserwowane 4 rzeźby wraz z postumentami i metalowym ogrodzeniem a w drugim całą środkową część kapliczki. Prace pomocnicze to wykonanie nowego fundamentu i aranżacja otoczenia kapliczki poprzez wykonanie przejścia ponad rowem drogi i zamontowanie dwóch ławeczek dla modlących się wiernych.

Do działań technicznych przewiduje się podklejenie łuskowatych odspojień, sklejenie pęknięć (wszelkie sklejenia wykonane zostaną żywicą epoksydową, np. Epidian 5 lub Araldit z zagęstnikami tiksotropowymi). W przypadku bardzo osłabionych miejsc zostanie

przeprowadzona impregnacja wzmacniająca kamień środkami opartymi na estrach kwasu krzemowego (np. KSE firmy Remmers).

Zostaną usunięte szkodliwe sole jakie pojawiły się z wód gruntowych metodą swobodnej migracji soli do rozszerzonego środowiska.

Przeprowadzona zostanie też dezynfekcja z nawarstwień glonów i mchów specjalistycznymi preparatami biobójczymi (np. BFA firmy Remmers (lub równoważne)).

Inne działania konserwatorskie, to odczyszczenie kamienia z wtórnych nawarstwień, takich jak czarna fałszywa patyna. Do tych działań zostaną użyte gotowe pasty na bazie fluorku amonu (np. Alkutex Fassadereiniger Paste firmy Remmers (lub równoważne innych firm)) lub 4% roztwór kwasu fluorowodorowego (HF). Po aplikacji pasty (ok. 20-30min) lub kwasu HF (ok. 5-10min) kamień zostanie spłukany wodą i doczyszczony szczotkami nylonowymi lub wodą pod zwiększonym do ok. 100 atmosfer ciśnieniem. W przypadku doczyszczenia na mokro konieczne należy sprawdzić pH powierzchni kamienia a gdyby było za wysokie należy zneutralizować 5% roztworem wody amoniakalnej (NH_4OH).

Usunięcie wtórnych nawarstwień cementowych zostanie wykonane metodą mechaniczną, poprzez odkucie. Nawarstwienia farb olejnych i emulsyjnych zostanie usunięte przy pomocy specjalistycznych past (np. AGE firmy Remmers, lub KEIM Dispersionsentferner, lub Sto-Fassadenabbeizer (lub równoważne))

Ubytki oraz rekonstrukcje formy rzeźbiarskiej zostaną uzupełnione gotowymi kitami mineralnymi o odpowiedniej granulacji i kolorystyce np. Restauriermortel-SK firmy Remmers lub innej firmy o podobnych właściwościach. W celu zwiększenia przyczepności kitów do kamienia proponuje się zastosowanie emulsji akrylowej, kontaktowej Aida Haftfest Spezial firmy Remmers oraz zostaną wykonane wzmocnienia metalowe tzw. „pajęczki” z drutu niekorodującego. Kity będą pielęgnowane aby uzyskały odpowiednią twardość i przyczepność. Ich powierzchnia zostanie tak opracowana aby nie różniły się fakturą od otaczającego je kamienia. Kolorystyka kitów zostanie skorygowana przy zastosowaniu farb krzemianowych, laserunkowych np. Funcosil Historic Lasur firmy Remmers lub farb firmy Keim.

Cała kapliczka jak i poszczególne rzeźby nie będą polichromowane, pozostaną w naturalnym kolorze kamienia.

W trakcie ponownego montażu kapliczki spoinowanie jej ciosów proponuje się wykonać podbarwianą zaprawą trasowo wapienną np. Fugenmortel-TK firmy Remmers lub tynkiem renowacyjnym, magazynującym sole np. Grundputz-WTA firmy Remmers, lub tradycyjną zaprawą wapienno piaskową lekko podbarwioną pigmentami ziemnymi. Montaż pierwszego ciosu kapliczki należy wykonać po zastosowaniu poziomej izolacji z papy na nowo wykonanym

fundamencie betonowym. Wymiary fundamentu powinny być większe niż obecne, pod całą kapliczką, wraz z narożnymi postumentami. Fundament powinien wystawać ok. 10cm ponad powierzchnię gruntu, jego głębokość powinna być poniżej granicy zamarzania (ok. 1,2m) a ściany zbieżne do góry. Wewnątrz fundamentu powinno być proste zbrojenie ze stali, gdyż rozpiętość fundamentu to ok. 3,5 x 3,2m. Należy uzyskać zgodę właścicieli posesji aby całą kapliczkę przesunąć w głąb posesji o ok. 1 – 1,5m w stosunku do obecnego miejsca, aby odsunąć się od drogi i tym samym wygospodarować miejsce na zainstalowanie dwóch ławeczek po obu stronach kapliczki. Wskazane jest też wykonanie przejścia ponad rowem wzdłuż drogi aby udostępnić dojście do kapliczki.

W trakcie montażu rzeźb w niszach należy zastosować żywicę epoksydową do osadzenia rzeźb, aby nie zostały skradzione.

Odczytany i zrekonstruowany tekst inskrypcji zostanie pogłębiony, uczyniony, przekuty i uzupełniony zgodnie z pierwotną czcionką i rozkładem liter. Wnętrza liter zostaną podmalowane farbą krzemianową firmy Keim w kolorze brązowo-czarnym.

Przed właściwą impregnacją hydrofobową proponuje się wykonanie impregnacji zmniejszającej pęcznienie hydratacyjne, gdyż kamień z jakiego wykonana jest kapliczka posiada w składzie minerały ilaste. Impregnację należy wykonać preparatem Antihydro firmy Remmers.

Impregnację hydrofobową i wzmacniającą kamień wykona się preparatami krzemoorganicznymi np. Funcosil KSE-300-E a następnie hydrofobizację preparatem Funcosil-SNL firmy Remmers (lub równoważne). Jednoczesne wzmocnienie kamienia z efektem hydrofobowym można uzyskać żywicą Sarsil-W firmy SiP z Nowej Sarzyny.

Drobne ubytki i pęknięcia uzupełnione zostaną kitem na spoiwie z dwuskładnikowej żywicy silikonowej np. Leposil K produkcji SiP Warszawa.

Elementy metalowe i żeliwne (daszek i balustrada ogrodzenia) zostaną oczyszczone z farb olejnych i produktów korozji metodą mechaniczną (piaskowanie) lub chemiczną (pastami do zdejmowania farb olejnych a następnie trawione w kwasach). Uzupełnienie brakujących elementów (wąsy montażowe) zostanie wykonane przez doświadczonego metaloplastykarkę z prętów stalowych, zaś blaszany daszek odtworzony na podstawie oryginalnego z nowej nie korodującej blachy np. tytan-cynk. Wszystkie elementy metalowe zostaną zabezpieczone antykorozyjnie poprzez dwukrotne pomalowanie farbą podkładową a następnie czarną elastyczną farbą matową.

Z całości przeprowadzonych prac zostanie wykonana dokumentacja fotograficzna i opisowa.

4. PROPONOWANE POSTĘPOWANIE KONSERWATORSKIE

1. Dokumentacja fotograficzna stanu zachowania.
2. Zabezpieczenie elementów kapliczki przy pomocy taśm samoprzylepnych, folii i tektur przed demontażem. Odkucie cementowych fug.
3. Demontaż przy pomocy dźwigu ręcznego i samochodowego. Przewiezienie kapliczki do pracowni.
4. Wykonanie na wolnym placu nowego betonowego fundamentu, wysokiego na ok. 0,1m wobec obecnie istniejącego poziomu ziemi a głębokiego poniżej granicy zamarzania (ok. 1,2m), o ściankach zwężających się ku górze. Wykop wykonany mechanicznie i ręcznie. Wymiary górnej krawędzi fundamentu o 10cm szersze z każdej strony od dotychczasowego fundamentu. Obłożenie wykopu fundamentu folią budowlaną (izolacja pionowa) i dopiero wtedy wylanie betonu. Wewnątrz fundamentu lekkie zbrojenie ze stali. Wykonanie kładki nad rowem wzdłuż drogi. Postawienie dwóch ławeczek.
UWAGA ! Są to prace budowlane, które nie będą wykonywane przez konserwatorów.
5. Sklejenie pęknięć i rozłamań żywicą epoksydową z dodatkiem substancji tiksotropowych. Ewentualna impregnacja wzmacniająca kamień preparatem na bazie estru kwasu krzemowego.
6. Odczyszczenie z brudu, mchów i glonów powierzchni kamienia przy pomocy środków chemicznych i wody.
7. Przy pomocy past z rozpuszczalnikami organicznymi usunięcie nawarstwień farb olejnych i emulsyjnych.
8. Przy pomocy past z fluorkiem amonu lub 4% kwasu HF usunięcie nawarstwień czarnej patyny. Sprawdzenie pH powierzchni i neutralizacja NH_4OH .
9. Mechaniczne usunięcie nawarstwień cementowych.
10. Dezynfekcja powierzchni kapliczki preparatem biobójczym.
11. Odsolenie metodą swobodnej migracji soli do rozszerzonego środowiska.
12. Pogłębienie kroju liter w inskrypcji poprzez ich przekucie.
13. Impregnacja wzmacniająca kamień preparatem np. KSE 100 firmy Remmers.
14. Wykonanie uzupełnień ubytków kamienia kitem mineralnym np. Restauriermörtel SK firmy Remmers. Zastosowanie wzmocnień z metalu nie korodującego.
15. Scalenie kolorystyczne kitów i uzupełnień laserunkowymi farbami krzemianowymi.
16. Wypełnienie wnętrza liter inskrypcji farbami krzemianowymi.
17. Ewentualna impregnacja ograniczająca pęcznienie hydratacyjne materiałów ilastych.

18. Montaż kapliczki na nowym betonowym fundamencie, z poziomą izolacją z papy. Do montażu zastosowana podbarwiana zaprawa wapienno-piaskowa z niewielką ilością białego cementu lub gotowe zaprawy trasowe lub solochłonne.
19. Wzmocnienie strukturalne i hydrofobizacja całej kapliczki żywicą krzemoorganiczną firmy Remmers lub równoważnymi.
20. Ewentualne uzupełnienie drobnych ubytków kitem na spoiwie z Leposilu-1.
21. Wykonanie dokumentacji fotograficznej i opisowej z przeprowadzonych prac.

Tarnów 6.02.2017 r.

mgr PAWEŁ DZIURAWIEC
KONSERWATOR DZIEŁ SZTUKI
Nr 3658 dypl. ASP Kraków
Nr 14507 ZPAP tel. 603-546-213

Kapliczka kamienna w Jodłówce z 1868 r., gm. Rzezawa, pow. Bochnia, woj. małopolskie.
Stan zachowania przed konserwacją.
Styczeń 2017

fot. Paweł Dziurawiec

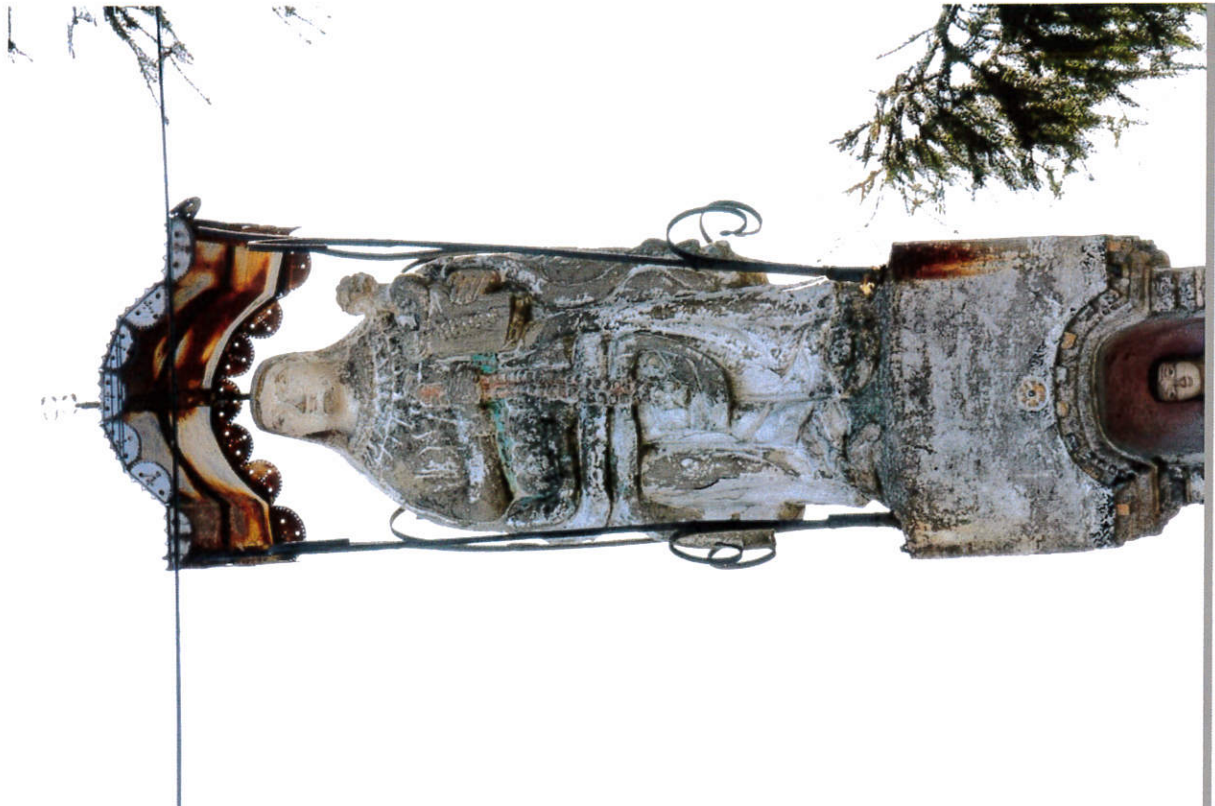

Kapliczka kamienna w Jodłówce z 1868 r., gm. Rzeszawa, pow. Bochnia, woj. małopolskie.

Stan zachowania przed konserwacją. Widok od tyłu.

Widoczne pochylenie postumentów, zabrudzenia, glony, elementy metalowe.

Widoczny zawyżony poziom drogi, rów, rosnące drzewa.

Rzeźba Matki Bożej Różańcowej. Widoczny metalowy dach, polichromia.

Nisza 3 pietra od frontu. Rzeźba prawdopodobnie św. Kingi.

Nisza 2 piętra. Rzeźba św. Jana Nepomucena.

Nisza 1 piętra. Płaskorzeźba Upadek Chrystusa pod krzyżem.

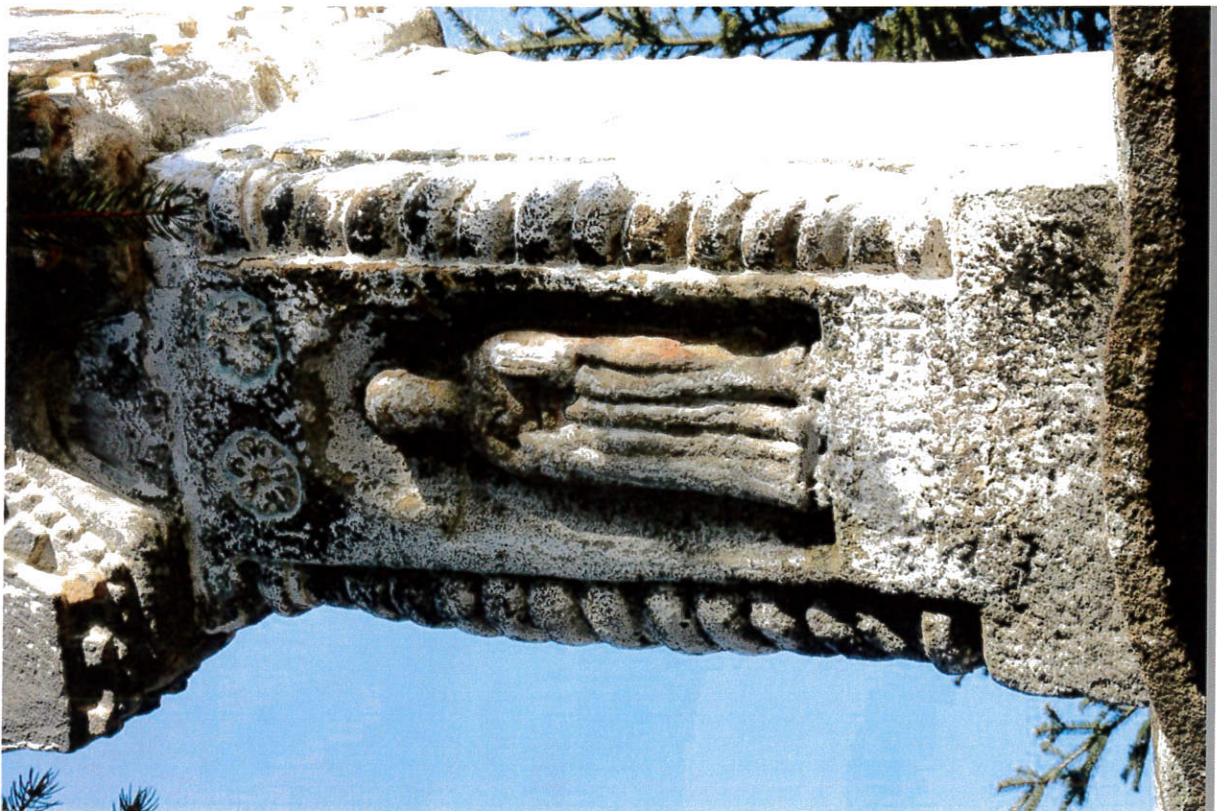
Nisza 3 piętra z lewej strony. Płaskorzeźba z nieznaną świętą.

Nisza 2 piętra z lewej strony. Rzeźba św. Floriana.

Nisza 1 piętra z lewej strony. Płaskorzeźba św. Antoni.

Nisza 3 piętra z prawej strony. Płaskorzeźba św. Paweł.

Nisza 2 piętra z prawej strony. Rzeźba św. Franciszki.

Nisza 1 piętra z prawej strony. Płaskorzeźba Michała Archaniota.

Rzeźby św. Biskupów: św. Wojciecha i św. Mikołaja z prawej strony.

Rzeźby św. Biskupów: św. nieznanego i św. Stanisław

Rzeźba św. Nieznanego Biskupa.

Nieznany święty na postumencie pod Nieznanym świętym Biskupem.

Rzeźba Św. Wojciecha

Nieznany święty na postumencie, prawdopodobnie św. Andrzej.

Rzeźba św. Stanisława

Płaskorzeźba pod rzeźbą św. Stanisława przedstawia św. Sebastiana.

Rzeźba św. Mikołaja

Płaskorzeźba na postumencie pod rzeźbą św. Mikołaja przedstawia prawdopodobnie św. Katarzynę Sieneńską.

Widok z boku rzeźby św. Stanisława.

Widok z boku rzeźby św. Stanisława.

Widok z boku rzeźby św. Mikołaja.

Zbliżenie fragmentu napisu inskrypcyjnego.